

binăți de capete și corpuri. Existau zei care erau reprezentați numai cu trăsături omenești, iar unii dintre aceștia aveau animale sacre, chiar dacă ei înșiși nu apăreau în formă de animale. Alți zei erau reprezentați ca oameni cu capete de animale. Capul și fața animalului identificau zeul, în timp ce corpul arăta că zeul respectiv putea să aibe și calități omenești. Zeii puteau fi identificați și prin atributele pe care le purtau pe cap sau în mâini. Unii dintre zei erau reprezentați având ca atribut propriul animal simbolic pe cap, ca de exemplu coarne de vacă, sau un disc solar. Cel mai obișnuit animal cu cap de om era sfinxul cu corp de leu. Adesea, capul și fața erau ale faraonului de atunci. Corpul de leu reprezenta forța și puterea faraonului. Sfinxul mai era și animalul simbolic al zeului Soare Horemakhet (care înseamnă "Horus la orizont" în egipteana veche). Egiptenii mai reprezentau în imagini și alte ființe asemănătoare cu aceasta, ca de exemplu pasărea Ba, care era simbolul sufletului și era prezentată ca o pasăre de mici dimensiuni și cu cap de om, fața fiind cea a defunctului. Printre exponate se află aici amulete în formă de păsări Ba (din Regatul Nou), un sigiliu ca un scarabeu având cap de om (din Regatul Nou), amulete în formă de leoaică cu cap de femeie (de pe la anul 1000 î.Hr.), statuete și amulete de zei și zeițe cu atribute în formă de animale (din perioada 1070-30 î.Hr.), un leu din bronz cu cap de faraon (din Regatul Târziu), și altele.

Toate animalele acvatice erau considerate a fi periculoase și de aceea ele reprezentau puterile haosului. Ca urmare, vânătoarea de hipopotami, de exemplu, era un act simbolic menit să alunge răul și haosul. Când zeul Horus omoară un crocodil, el alungă în felul acesta răul, o imagine aflată probabil și la baza legendei Sfântului Gheorghe care omoară balaurul. Egiptenii confecționau mici statuete din faianță în formă de hipopotami masculi, care erau depuse în morminte, pentru a le proteja de pericol. Găsim aici un astfel de exemplu, datând din perioada Regatului Mijlociu (de pe la anul 1900 î.Hr.), precum și o altă statueta de faianță în formă de crocodil, pe al cărui cap a șezut mai înainte o coroană de bronz, ceea ce îl identifică cu zeul Sobek (din Regatul Nou, circa 1400 î.Hr., împrumut de la muzeul Ny Carlsberg Glyptotek din Copenhaga).

Cele mai multe dintre reprezentările de pisici îmblânzite o reprezintă pe zeița Bastet. În expoziție se află o statuie neobișnuit de mare din bronz care îl reprezintă pe Marele motan, o formă de întruchipare a zeului solar Amon-Ra, purtând la gât un lăntșor cu un pendanț aurit în formă de cap de berbec. Statuia provine probabil din Thebe (circa 1000 î.Hr.) și este împrumutată aici de la Museum Gustavianum (Colecțiile Muzeului Victoria) din Uppsala.

La Thebe, soția lui Amon-Ra era numită Mut (cuvânt care înseamnă "mamă" în egipteana veche), având vulturul de pradă ca animal simbolic. În templul ei din Karnak, ea era asociată cu Sekhmet, care avea cap de leu. Faraonul Amenhotep III (1388-1350 î.Hr.) a lăsat să se sculpteze aproape 700 de statui ale zeiței Mut-Sekhmet din diorit negru, atât culcate cât și ridicate, pentru a-i decora templul și drumul către el. Un exemplar dintre acestea este expus aici, deus aici de către British Museum din Londra.

Un exponat remarcabil, prezentat de către organizatori ca fiind una dintre cele mai frumoase imagini animaliere din vechiul Egipt aflată în Europa, îl constituie statuia din bronz cu ochi argințați a zeului Anubis, prezentat ca un bărbat cu cap de șacal, așezat pe un tron, și care a servit probabil ca sarcofag unui câine mumificat (datată la circa 600 î.Hr. și împrumutată de la Ny Carlsberg Glyptotek din Copenhaga). Mai întâlnim aici încă o statuie reprezentând pe zeul Anubis în formă de șacal, de această dată executată însă din calcar. El poartă un colier pictat cu roșu și are câteva inscripții în negru, scrise în stilul hieratic, care îl numesc

"Paznicul Anubis". Probabil că această statuie (datată ca fiind din timpul Regatului Nou, perioada 1300-1100 î.Hr.) a stat de pază la un templu sau la un mormânt.

În ultima secție a expoziției, care poartă numele de "Lumea sălbatică", întâlnim atât obiecte cu forme de animale, cât și animale mumificate. Un vas de păstrarea măruntaielor defunctului (canope), confecționat din calcar, are capacul decorat cu un babian (Hapy), iar o pereche de alte asemenea vase, de această dată din calcit, au capacele împodobite cu capete de șoim și șacal (Qebehsenuef și Duamutef, datând din Regatul Târziu, circa 600 î.Hr.). Sunt expuse aici și mumii de gazelă, șoim și crocodil (datând din Perioada Romană, secolul I d.Hr.), sarcofagul din lemn al unei mumii de pisică (din Perioada Ptolemeică, circa 100 î.Hr.-100 d.Hr.), statueta unei cobre din calcar (datând din Regatul Nou), statuia unui crocodil din calcar roz provenind din Thebe (datând din Regatul Nou, 1200-1100 î.Hr.), pești mumificați (din Perioadele Ptolemeică și Romană), o statueta de pisică din bronz (din Regatul Târziu, circa 600-300 î.Hr.), paletă de fardat în formă de pește (datând unele din Perioada Predinastică, circa 3500 î.Hr., altele din Regatul Nou, 1300-1100 î.Hr.), statueta unui scorpion cu cap de leu (din Regatul Târziu, circa 600 î.Hr.), o paletă de fardat în formă de broască testoasă (din Perioada Predinastică, circa 4000 î.Hr.), un bumerang cu unul dintre extremități în formă de capul lui Seth (din Regatul Nou), și altele.

Egiptenii percepeau lumea în antonime ca "bun" și "rău", "ordine" și "haos", "zi" și "noapte", și așa mai departe. Se considera că trebuie să se realizeze un echilibru, așa ca puterile haosului să nu poată lua conducerea. Lupta omului împotriva animalelor periculoase era o latură a acestei realități - lupta ordinei împotriva forțelor haosului. Se credea pe atunci că toate animalele sălbatice, și în special cele care trăiau în desert, zburau prin aer, sau trăiau în apă, reprezentau lumea haosului, care exista în afara lumii ordonate, în care omul trăia în siguranță. Pentru a se putea apăra împotriva acestor forțe amenințatoare, unele dintre cele mai periculoase animale, ca de exemplu cobra și crocodolul, au fost alese să aibe rolul de paznici ai ordinei. Egiptenii mai credeau și că facerea lumii a fost perfectă numai în primele clipe, după care puterile haosului, încetul cu încetul, o vor distruge. Sarcina oamenilor era ca, în frunte cu faraonul, să mențină ordinea în lume (numită Maat în egipteana veche, cuvânt ce mai însemna "dreptate" și "adevăr"), cât se poate de mult. Dacă omul însuși crea ceva, aceasta trebuia făcut conform regulilor pentru Maat ("ordine", "dreptate" și "adevăr"), altfel în schimb s-ar crea haos. Egiptenii credeau în zei sub formă de diferite animale încă din preistorie. Către anul 4000 î.Hr. au început să confecționeze mici imagini animaliere în formă de paletă de fardare, figurine și desene pe vase. Către anul 3500 î.Hr., animalele au început să reprezinte zei din diferite orașe sau zone din Egipt. Către anul 3100 î.Hr. a avut loc unirea Egiptului. Tot în această perioadă a apărut scrisul și se poate vorbi despre timpul istoric, iar imaginile de zei încep să capete formă umană. Unii dintre zei, așa cum am văzut, sunt reprezentați cu capete de animale pe corpuri umane, poate ca urmare a faptului că oamenii purtau măști ca să intre în rolul zeilor. Astfel, se știe că preoții care efectuau îmbalsămarile mumiilor purtau pe cap o mască de șacal în timpul riturilor. În fapt, egiptenii credeau într-o forță dumnezească care putea să se manifeste în mai multe forme, precum ramurile și frunzele într-un copac. Tot ce există în lume, de la animale la obiecte, putea avea de aceea o valoare simbolică sau putea fi asociat cu forța unui anumit zeu. Zeul putea să se arate în toate creațiile sale și tocmai de aceea totul este sfânt, până și lucrurile și ocupațiile cele mai de toate zilele. Un gând, pe cât de lipsit de valoare științifică, pe atât de frumos, iar noi trebuie să-i mulțumim acestei delicate expoziții pentru că l-a concretizat atât de pregnant și convingător.

"Orașul - reflexe ale cosmosului Șapte orașe sfinte"

Acesta este titlul unei expoziții ce are loc în primăvara acestui an, 2002, la Muzeul Etnografic (Etnografiska museet), în cadrul seriei de expoziții organizate la mai multe muzee suedeze sub titlul cuprinzător "Orașul - Cer sau Infern". Expoziția de față este dedicată la șapte orașe sfinte, alese dintre multele orașe ale lumii care au fost construite și sistematizate pornind de la un sistem sau o credință religioasă. Întâlnim aici orașele Benares și Auroville din India, Peking, Yogyakarta, Ierusalim, Benin din Africa de Vest și vechiul oraș în ruine Teotihuacan din Mexic.

Orașul Benin este capitala vechiului regat Benin, azi înglobat în statul modern Nigeria. Arta unică din Benin a devenit cunoscută Vestului în 1897, ca urmare a unei expediții britanice de pedepsire îndreptate contra orașului Benin, când mii de lucrări de artă din palatul regal de acolo au fost confiscate și au fost mai târziu răspândite prin muzeele și colecțiile particulare din lumea întreagă. Este vorba despre o artă regală, creată pentru a-l glorifica pe regele divin Oba și predecesorii acestuia. Chiar și azi mai stă un rege divin, Oba Erediawa, pe tronul din Benin și domnește asupra unei curți devotate, a unor rituale de palat mărete și a unor bresle artistice vivace. Aceasta face ca orașul Benin să fie un centru religios și ritual pentru toată regiunea și, prin forța puterii regale, un oraș de inspirație divină.

Peking (Beijing) este orașul împăratului, capitala din China, Regatul Mijlocului. Împăratul era fiul Cerului, care tâlmăcea voința Cerului. El își conducea împărăția din Orașul Interzis, care era înconjurat de ziduri și avea 9.999 de camere la interiorul unui larg șant de apărare. Palatul era imaginea oglindită a palatului Cerului cu cele zece mii de camere - căci numai Cerul este perfect. Palatul pământesc se afla aproape în mijlocul orașului, și acesta înconjurat cu ziduri și apărât de munți la nord și vest împotriva triburilor invadatoare și a vânturilor reci, în conformitate cu legile din Feng-shui (geomantică). Peking era centrul pământului și locul în care oficia împăratul jertfele destinate Cerului și spiritelor strămoșilor, jertfe care erau atât de importante pentru binele întregului popor.

Yogyakarta, aflat pe insula Java, este un oraș sfânt cu un palat al sultanului în mijloc și înconjurat de temple hinduiste și budiste milenare. Plasarea palatului sultanului în mijlocul orașului, structura palatului și a orașului și orientarea geografică a acestuia imită, după cum se spune, locuințele zeilor de pe muntele cosmic Meru.

Ierusalim este un oraș plin de asocieri cu întâmplări, persoane și locuri care au o importanță fundamentală pentru iudaici, creștini și musulmani. La interiorul zidurilor lui, în Orașul Vechi, se află Zidul Plângerii, Biserica Mormântului lui Hristos și Domul de pe Stâncă, toate trei expresii centrale pentru istoria religioasă a celor trei credințe.

Benares, orașul sfânt de pe malul fluviului Gange din India, are o istorie de peste 2.700 de ani. El este centrul universului în mitologia hinduică, orașul lui Șiva și al altor zei și unul dintre cele mai mari locuri de pelerinaj din lume. Acesta este orașul între ale cărui granițe cel care moare atinge imediat salvarea de la reîncarnare. Acesta este orașul vieții și al morții, cu geografie, istorie, popor, temple și drumuri de pelerinaj, toate sfinte.

Teotihuacan, aflat în apropiere de Mexico City, era pe la anul 500 d.Hr. unul dintre cele mai mari orașe din lume, cu o arhitectură monumentală și o artă excepțională, un centru de pelerinaj pentru multe popoare amerindiene din America Centrală. Însă încă nu se știe ce popor l-a fondat și condus.

Auroville se află în India. Fondat în 1968, el este un oraș utopic, construit în formă de spirală, având în centru punctul spiritual Matrimandir. Fascinant deci, dar expoziția, prezentând doar câteva orașe sfinte, nu face decât să stârnească interesul pentru acelea care nu sunt prezente aici. ♦